

На думку Е. Шострома, для будь-якого маніпулятора характерні такі особистісні якості як брехня, фальш, недовіра, відстороненість від людей. Е. Шостром підрозділяє всіх маніпуляторів на активних (хуліган, диктатор), пасивних (ганчірка, прилипало), що конкурують (обчислювач) і байдужих.

Згідно з доктором Джорджем Саймоном, зазвичай маніпулятори демонструють таку поведінку:

- Приховують частину правди. Це сама витончена форма брехні, тому що якщо ви отримуете лише частину правди, а інша частина навмисно ховається, то не можете зробити правильні висновки. А якщо ви вкажете маніпулятору на те, що він вас обманює, він парирує це словами: «Я не брехав, просто приховав частину правди» або «Я не знав, що ця частина правди була для тебе важлива».

- Ухиляються від відповідей. Причина в тому, що коли ви хочете знайти раціональне зерно в їх словах, то розумієте що його там немає. Тому ви не отримаєте прямої відповіді на пряме запитання.

- Заперечують. Вони не визнають того, що маніпулюють.

- Виляють. Вони завжди можуть знайти виправдання своїй поведінці.

- Грають на почутті провини. Якщо ви в чомусь завинили (навіть кілька років тому) вам це пригадають і зажадають поступок.

- Соромлять. Причому як правило навіть в тому, що самі люблять робити.

- Зображують жертву. Це улюблений прийом маніпуляторів – вони обіграють ситуацію таким чином, що виставляють вас самих маніпулятором.

Не можна не сказати також про те, що маніпулятори – це дуже конфліктні люди. Навіть у ситуаціях, коли їм йдуть на зустріч, їх може щось не цілком влаштовувати. Вони використовують свої прийоми швидше для психологічного задоволення, ніж для досягнення реальних цілей [3].

Маніпулятор – людина, що використовує інших для досягнення своїх цілей. Їх вплив зазвичай не усвідомлюється людиною, а тому вона не може контролювати чи протистояти їм, не маючи спеціальних навиків. Маніпуляції існували в усі часи, оскільки це невід’ємна частина комунікацій між різними людьми. В певній мірі, це можна пояснити тим, що ми звикли керувати і бути керованими.

Список використаних джерел:

1. Адамчик В.В. – авт.-сост. 200 способов успешного манипулирования человеком. Минск: Харвест, 2011. 320 с.
2. Бессонов Б.Н. Идеология духовного подавления. М., 2008.
3. Саймон Дж. Кто в овечьей шкуре? Как распознать манипулятора. М.: Изд-во: Альпина Паблишер, 2014. 190 с.
4. Шостром Е. «Анти-Карнеги», или Человек-манипулятор. Мережевий доступ: <http://nkozlov.ru/library/s42/d395/?full=1>
5. Fromm E. "Man Is Not a Thing", Saturday Review, March 16, 1957, pp. 9-11.

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Драгола Л.В.

Л. О. Гриб

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВИНИКНЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ У ПІДЛІТКІВ

Психосоматичні розлади супроводжують життя сучасної людини, являючись реакцією організму на стресори зовнішнього та внутрішнього середовища, які пов’язані з швидким темпом розвитку сучасного світу, інтенсифікацією науково-технічного прогресу та зростанням кількості інформації та необхідності швидкої її обробки. Психосоматичні розлади – це соматичні захворювання в етіології яких, у частини пацієнтів, суттєву роль

відіграють психологічні фактори. Все більшу і більшу поширеність набувають психосоматичні розлади у дітей та підлітків. В даний час їх число досягає 40-68% від кількості які звернулися за допомогою до педіатрії [49].

Тематику робіт, що стосується психосоматичних захворювань висвітлювали такі вчені як Ф. Александер, Л. Чертог, Дж. Браун, А. Мічерліх, Г.К. Ушаков, А.Б. Смулевіч, І.Г. Малкіна-Пих, Ю.Ю. Єлісеєв, Д.М. Ісаєв, Ю.Ф. Антропов, В.М. Корольчук, М.С. Корольчук та інші [2; 4; 34; 19; 20; 31; 35; 36]. Дослідження психосоматичних розладів підлітків представлено в роботах А.Ю. Довженко, А.В. Катасонової, Н.А. Кравцової, Л.В. Ричкової, А.Н. Родіонова, Є.Г. Філатової та ін. [1; 2; 7; 8; 9].

Підлітковий вік є особливим періодом в філогенезі людини, так як є переломним і насиченим змінами у фізичній та психологічній сфері особистості. Важливими соціально-психологічними новоутвореннями підліткового віку є особистісне самоствердження, дорослість, потреба в спілкуванні, значне збільшення контактів, перегляд установлених раніше переконань та уявлень, формування нового світогляду, засвоєння цінностей і норм підліткового середовища тощо. Змінюється тип реагування підлітка, стаючи більш емоційним та демонстративним [6]. Поряд з цим підліток переживає кризу підліткового віку, що супроводжується появою таких новоутворень, як прояв інстинкту стадності, бажання зайняти своє місце в групі ровесників, бажання завоювати авторитет, орієнтація на вимоги референтної групи, підвищена увага і вимогливість до себе, прагнення до дорослості. Саме завдяки описаним новоутворенням підлітковий вік називають «важким». Проблема дитячої агресивності є актуальною для підліткового віку, оскільки саме в цьому віці посилюється негативізм, з'являється демонстративна поведінка, проявляються випадки агресивної жорстокості.

Про взаємозв'язок агресивності та психосоматичних розладів свідчать дослідження Т.Б. Єременко. Результати дослідження дають можливість стверджувати про те, що домінуючим типом агресії в підлітків схильних до психосоматичних розладів є непряма агресія, вербальна агресія, підозріливість та роздратування. Крім того, простежується тенденція до накопичення почуття образи, яка обумовлюється гнівом, невдоволеністю і пов'язаними з цим стражданнями. При порушенні формування почуття довіри до оточуючого світу, самостійності, автономності, ініціативності та соціальної активності, в особистості виникають передумови до виникнення недовіри, заниженої самооцінки, почуття провини, надмірної сором'язливості тощо. Наслідком таких процесів стає виникнення викривлення міжособистісної взаємодії, а також до появи соціально-дезадаптивної поведінки, зокрема проявів агресивності. Крім того, результати проведеного дослідження демонструють тенденцію до прояву відкритої агресії у підлітків з захворюваннями кишково-шлункового тракту, тоді як хворі на бронхолегеневі хвороби проявляють схильність до імовірної агресії [3].

Значний вплив на розвиток особистості підлітка має освітній заклад та позашкільні навчальні заклади. Розглянемо особливості та основні причини виникнення конфліктів в шкільному середовищі. До них відносять: недостатнє розуміння навчального матеріалу, невмотивованість оцінювання навчальної діяльності, некоректне ставлення до учня, завищені вимоги, невідповідність прав та обов'язків учня, неритмічність роботи. У випадку, коли вчитель має низький рівень професіоналізму, виникає погіршення успішності учня з подальшою появою негативного емоційного фону, появи почуття незадоволення, страху відвідувати уроку, що призводить до погіршення соматичного стану дитини.

Невмотивованість оцінювання навчальної діяльності є важливою в контексті розгляду підліткового віку, оскільки діти дуже чутливі до оцінювання саме в перехідному віці. Відповідно оцінювання має носити об'єктивний і справедливий характер. Оцінювання має відповідати витраченим на навчання зусиль та, у випадку зниження оцінки, має містити чіткі характеристики зниження балу.

Некоректне, нешанобливе ставлення до учня, яке проявляється у авторитарному ставленні до учнівського колективу. Сучасна система освіти потребує налагодження такого

діалогу між учнями та педагогами, який базуватиметься на взаємоповазі та уважного ставлення до індивідуальності кожного учня. Лише за таких умов процес формування особистості учня відбуватиметься гармонічно, з чітким баченням власної позиції та відчуттям безпеки.

Вимогливість, що супроводжує освітній процес, покликана стимулювати дітей, які ще не здатні контролювати свою діяльність, до навчання, самостійної організації навчання. Проте невмотивовано завищена вимогливість учителя викликає протест у підлітка, а іноді й зворотню реакцію, коли учень взагалі припиняє працювати, демонстративно не виконуючи завдання вчителя. Це призводить до напруження в стосунках, нерозуміння й конфліктів.

Невідповідність прав та обов'язків учня призводить до конфліктних ситуацій двох видів. Перший вид конфліктних ситуацій викликає підліток, який прагне розширити свої права, але при цьому мати якнайменше обов'язків. Він маніпулює поняттями «Я – дорослий» і «Я – дитина» залежно від своїх бажань і ситуацій, у які потрапляє. Другий вид конфліктної ситуації створюють дорослі, позбавляючи дитину її прав і розширюючи коло обов'язків. Як приклад – обов'язок беззаперечного виконання всіх вимог дорослих за неможливості їх обговорення дитиною, висловлення свого ставлення й відмови від виконання. Обидві ситуації призводять до конфліктів, виходом із яких є врівноваження прав та обов'язків підлітка.

Таким чином, соціальне оточення підлітка відіграє основну роль у формуванні його системи цінностей, вподобань, переконань, а також емоційного стану, який чинить вплив на соматичний стан підлітка.

Список використаної літератури:

1. Антропов Ю.Ф. Психосоматические расстройства у детей и подростков. /Ю.Ф.Антропов, Ю.С.Шевченко. – М.: Издательство Института психотерапии, Изд-во НГМА, 2000. – 320 с.
2. Брызгунов И.П. и др. Психосоматика у детей. /И.П.Брызгунов. – М.: Психотерапия, 2009. – 480с. – (Из практики педиатра).
3. Єременко Т.Б. Типологія акцентуацій характеру підлітків з психосоматичними розладами / Т.Б. Єременко // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / [за ред. С.Д. Максименка]. – К.: ГНОЗІС, 2009. – Том. XI. – Ч. 6. – С. 164 – 173.
4. Исаев Д.Н. Эмоциональный стресс, психосоматические и соматопсихические расстройства у детей. /Д.Н.Исаев. – СПб.: Речь, 2005. – 400 с.
5. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков // Психология индивидуальных различий. Тексты / Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.Я. Романова. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – С. 288 – 318.
6. Масік О.І., Піпа Л.В., Лисиця Ю.М. Особливості клінічної картини психосоматичних розладів у підлітків // Вісник Вінницького національного медичного університету. Клінічні дослідження. – 2016, №2 (Т.20). – С. 390 – 393.
7. Сандомирский М.Е. Психосоматика и телесная психотерапия: Практическое руководство. / М.Е. Сандомирский. – М.: Независимая фирма «Класс», 2005. – 592с. – (Библиотека психологии и психотерапии).
8. Турецька Х. Теоретичні основи психосоматичного підходу [Електронний ресурс] / Х. Турецька Режим доступу: <http://psytopos.lviv.ua/studentam>.
9. Харченко Д. М. Психосоматичні розлади: теорії, методи діагностики, результати досліджень: Монографія. – К.: Міленіум, 2009. – 280 с.

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Шавровська Н.В.

А. В. Грибук

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГА

Специфіка роботи практичного психолога, система методів, які він застосовує в процесі вирішення професійних завдань, вимагають високого рівня його особистісного розвитку, зокрема особистісних якостей, які є важливим інструментом його професійної діяльності, та